

Феномен „помаранчевої революції” в контексті розбудови громадянського суспільства

Федір Медвідь,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри цивільного та міжнародного права
Національної академії
Державної податкової служби України

Михайло Гордієнко,

кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії
Національної академії
Державної податкової служби України

Феномен „помаранчевої революції” осмислюється кризь призму боротьби правлячої номенклатури і нової еліти в Україні. Розглядаються спроби конвергенції позитивного громадянського імпульсу в структурну модернізацію українського суспільства і держави. Аналізуються етнопсихологічні, ментальні характеристики українців, що наклали свій відбиток на характер і перебіг подій осені 2004 року. З точки зору європейської стратегії та віднайдення власної ідентичності розглядаються процеси оптимізації української влади і становлення структур громадянського суспільства.

„Помаранчева революція” вперше після грудня 1991 року знову привернула увагу всієї світової спільноти до України. Активною була теоретична рефлексія на українську революцію як вітчизняних [5], так і зарубіжних аналітиків [2].

Зупинимося на визначальних чинниках, що обумовили протестні настрої громадян в ході президентських виборів 2004 року, а також спробуємо окреслити деякі постреволуційні тенденції громадянського, державотворчого характеру.

Становлення національної ідентичності та утвердження власної державності українського народу вимірюються сотнями років. Ці процеси супроводжувалися впертою боротьбою багатьох поколінь наших патріотів,

що дозволило українцям зберегти свою етнічну самодостатність та національно-культурну самобутність. В новітню добу пріоритетним завданням для молодшої української державності є трансформація старого бюрократично-управлінського апарату влади, що за своєю структурою був майже тотожний з феодальним абсолютизмом, до демократичної форми суспільного устрою.

Мутація радянського тоталітарного режиму на теренах суверенної України викликала загальносистемну кризу, за якої сформувалася кланово-олігархічна, кримінально-авторитарна модель державного управління, що стала головним чинником стримування суспільства на шляху подальшого соціально-економічного і політичного розвитку. Про системний характер української політичної кризи, яка сягла апогею в листопаді – грудні 2004 року, свідчать, на нашу думку, такі обставини:

- неформованість ефективної демократичної політичної системи, адекватної вимогам сучасного соціально-економічного розвитку;
- застарілі технології в промисловості, розвал сільського господарства та маніпуляції із власністю на землю;
- деградація системи освіти й науки, що призводить до зниження культурного рівня населення, втрати духовних і етнічних цінностей;
- неефективне соціальне забезпечення, суцільна корупція, бюрократична сваволя, що породжує соціальну апатію і політичну байдужість;
- ігнорування владою потреб української спільноти в артикуляції своїх інтересів у формі громадянського суспільства;
- брак повноцінної інформації в умовах заангажованості ЗМІ;
- спроба певних фінансово-промислових груп, яким колишній режим надавав необґрунтовані преференції, приватизувати державну владу;
- неформованість середнього класу як основи стабільного і сталого розвитку та функціонування суспільства.

Згадуємо лише найголовніші чинники, котрі засвідчують, що Україна виявилася неспроможною адекватно відповідати на більшість викликів сьогодення. Це зумовило утворення революційної ситуації, яка потребувала революційного прориву.

В новітні часи докорінні суспільно-політичні трансформації відбуваються у формі „оксамитових революцій”, що несуть у собі творче, життєстверджуюче начало, вони оточені ореолом святковості та обходяться без крові. Цим революціям присвоюють власні назви. Такими були „оксамитова революція” 1989 року у Чехословаччині, „співоча революція” в Естонії, „революція троянд” 2003 року в Грузії. Такою є і „помаранчева революція” 2004 року в Україні. Такі революції теж є антикомуністичними, бо усувають з політичної сцени такий релікт комуністичної доби, як управлінську корупцію, що зберігала панівне становище і в Україні після краху комунізму [9, с. 63].

„Ми, громадяни України, - наголосив Президент України В. Ющенко перед Майданом, - стали єдиною українською нацією. Нас не розділити

ні мовами, якими ми розмовляємо, ні вірами, які ми сповідуємо, ні політичними поглядами, які ми обираємо. У нас одна українська доля. У нас одна українська гордість. Ми горді тим, що ми є українці” [11].

Якщо спробувати сформулювати дефініцію української революції, то доцільно використати судження З. Бжезинського, який передбачав розпад „імперії зла” і незалежність України. Стосовно революційних подій в Україні він стверджує: „Ми тут спостерігаємо своєрідний драматичний шлюб між українським націоналізмом та українською демократією, драматичне поєднання українського патріотизму, української тотожності та української демократії, свободи, лібералізму” [13, с. 101 - 102].

Масові „помаранчеві” протести в Україні далеко не всі трактують як революційні, адже вони відбувалися без традиційних атрибутів революції: крові, насилля, терору. Однак ми вважаємо, що „помаранчева революція” була насправді і „помаранчевою”, і революцією. Революцією новопосталого міського середнього класу. Політичний режим, обіпертий на Конституцію 1996 року, не залишив йому вибору – або померти на колінах, або жити стоячи” [14, с. 140 - 141].

Найбільш адекватно події, що розгорнулися після другого туру виборів 2004 року, можна назвати революцією Українського Духу. Крім традиційної боротьби за владу, новітня українська революція актуалізувала питання екзистенційного характеру, а саме: вибір політичної перспективи, пошук нової національної ідеї, модерної конкурентоспроможної української ідентичності, досконалішого формату державного розвитку. Унікальність української революції обумовлюється безпрецедентною миролюбністю, навіть пацифізмом. Цей феномен потребує особливої уваги, бо український етнос, завдяки своєму унікальному архетипу шляхетності, продемонстрував новий формат соціальних трансформацій – гуманістичну, „елегантну” революцію. Українці на практиці реалізували принцип ненасильницьких дій у політиці, які сповідували Д. Торо, М. Ганді, М. Л. Кінг. Протест ненасиллям означає не покірність, а активну позицію в боротьбі за справедливість. Ненасильницький опір є виявом політичної активності „знизу”, розуміння людини як найвищої цінності, гуманізацію суспільства, подолання несправедливості у свідомості та вчинках людей, прагнення з’ясувати коріння корупційної діяльності відповідних державних інституцій чи посадовців. Власне це й обумовило беззастережну підтримку „помаранчевих” подій всією демократичною світовою спільнотою.

Учасники „помаранчевого” зсуву апелювали, як підтверджує святкування річниці події, не так до програмово-ідеологічних засад, як намагалися не дати спаплюжити владі свою честь і гідність, зберегти морально-етичні позиції, можливість реалізації своїх конституційних прав і свобод. В цих умовах формується радикально нова, національно свідомо ментальна парадигма, на якій базуються засади громадянського суспільства.

Зростання від 300 громадських організацій в 1991 році до 12 тисяч в 1996 та понад 50 тисяч на сьогодні доводить велику зацікавленість громадян в облаштуванні в першу чергу найближчого життєвого простору та в місцевих справах. Найціннішим здобутком громадських організацій є те, що вони перемелюють на жорнах демократичних цінностей залишки посттоталітарного минулого українського суспільства, наближаючи цим майбутнє нової України [4].

Водночас постає цілком закономірне питання: чому українські громадяни, в яких століттями виховували рабську покірність, раптом проявили високий рівень політичної свідомості, зуміли сконсолідуватися і в толерантній формі змінити політичну систему? На нашу думку, відповідь знаходимо в ментальній площині: масштабні фальсифікації президентського виборчого процесу 2004 року не тільки спотворили результати волевиявлення, а й засвідчили правову і моральну кризу суспільства, глибоко травмували вразливу українську душу, яка чутливо реагує на приниження власної гідності. Ще В. Липинський писав про переважання в нашому характері емоційності (чутливості): „Нещасливе географічне положення, сприятливі дані природи і хаотична мішанина різних рас витворили в мешканцях України надмірну, часто пристрасну чутливість, якої не здержують воля та інтелігентність” [7, с. 426].

Отже, результатом вітчизняного етногенезу є те, що найважливіша підстава української духовності міститься в його кордоцентризмі, який уособлює певну систему життєвих імпульсів, притаманних чутливому серцю людини в усіх іпостасях її буття. Це порівняно нове, збірне науково-філософське поняття, яке означає те, що „в житті людини, в її світогляді провідну роль, тобто мотиваційну й рушійну, відіграють не розумово-раціональні сили людини, а її емоції, почуття, або, образно кажучи, потенції людського серця. Тому-то кордоцентризм – не що інше, як доказ, що домінантою мотивацій і дій виступає серце, а не розум. Адже, згідно з ученням українського філософа П. Юркевича, людське серце набагато швидше, аніж розум, рухається і доходить висновків. Іншими словами, кордоцентризм українців – це екзистенція, що виступає основою самого буття або й частиною природи українського народу: українець живе, а все його світобачення, поведінка, життєві вартості та культурні надбання узгоджуються з притаманним йому кордоцентризмом. А це те, що українцеві дав Бог, вся українська стихія та його свята земля” [12, с. 86].

Відтак діяльність політиків наші громадяни оцінюють не за шкалою їх практичної результативності, професійної здатності, а більше за моральними критеріями: справедливий – несправедливий, чесний – злодій, мужній – боязкий. Лише в новітню добу українці спромоглися урівноважити свої емоційні пристрасті раціональною компонентою та ідейно-вольовим поривом змінити авторитарну владу. З цієї нагоди слушною є думка академіка М. Поповича: „Помаранчева революція

засвідчила величезну роль політичного ідеалізму та його перевагу над політичним цинізмом, який ніколи не зміг би вивести на вулиці мільйонні маси людей” [12, с. 4].

Будь-який політичний режим для ефективного здійснення управлінських функцій має завжди враховувати чинник ментальності громадян. „Субстанції національної свідомості – свобода, віра, воля, – на думку В. Кафарського, – наповнюють світогляд нації не тільки духовним, але й політичним змістом, відображають прагнення до самостійності, незалежності, державності, соціального прогресу на основі національної самобутності” [6, с. 73].

Будучи детермінована природними циклами, землеробська діяльність визначала уклад життя українців, їх культуру, соціально-політичну організацію, індивідуалізм, відчуття господаря, справедливості. Як вважає І. Андрусак, „в українському національному характері переважала демократичність. Унікальна українська барокова культура і основи демократичного світогляду (згадаймо конституцію Пилипа Орлика) – ось головна історична спадщина тієї епохи, що відчувається нами й донині. Так як відчувається й інша складна спадщина тої пори – невміння утримати уже завойовані позиції, роздробленість національної еліти, її надмірне захоплення власними проектами за рахунок національних інтересів, покладаючи невинуваті надії на міфічну зовнішню допомогу” [1, с. 59]. Тому в сучасних умовах здійснити суспільні революційні зміни значно легше, ніж утримати й розвивати прогресивні, демократичні здобутки. З іншого боку, для українців характерне постійне прагнення до свободи й вільнодумства, що знайшло практичне втілення в козацько-гетьманській державі.

Однак багатотисячова бездержавність стала чи не головним фактором маргіналізації українського національного характеру. Тривале перебування українських земель в складі Російської, Австро-Угорської, Польської та інших імперій сформувало болючу рису нашої свідомості – брак почуття національної єдності. Найбільш придатним інститутом для інтеграції українського суспільства є, на думку В. Липинського, держава [7, с. VII].

Маючи таку духовну спадщину, нинішньому поколінню українців не варто плекати ілюзій стосовно абсолютної єдності своєї нації. Для консолідованого розвитку української державності відчутно бракує ментальної ідентичності. І прояви сучасного так званого номенклатурного сепаратизму не є випадковістю. Це наслідок нашої трагічної історії. В новітній, постреволюційній Україні ментально-світоглядні фактори проявляються в дихотомічній формі. З одного боку, саме завдяки толерантному протесту та вільнодумству української душі вдалася демократична революція. А з іншого – нинішня команда переможців не може позбутися „стереотипу амбітності”, що обумовлює неузгодженість у її діях, породжує періодичні спалахи публічних суперечок між окремими

представниками владної команди.

Отже, якщо 1991 року Україна формально здобула незалежність, то наповнення її реальним змістом розпочалося лише після завершення президентських виборів. Національно-демократична революція, початок якої закладений з моменту здобуття незалежності України, досягла свого апогею, опинившись перед загрозою номенклатурно-олігархічного реваншу. Щоб відвести цю небезпеку, українці згуртувалися під помаранчевими прапорами. У більшості свідомих громадян України відбулася активація архетипу національної ментальності, що спонукала їх боронити свою честь, гідність і в черговий раз виборювати свободу, вдаючись до масштабних, але мирних соціальних протестів.

Пафос Майдану, його основне гасло „Свободу не спинити” – незаперечні докази найголовнішого: самоствердження особистості і пробудження на цій основі нації, небувалої активізації демократичного процесу. Найважливішим завданням України є зміна соціальної стратегії, соціальної парадигми. Необхідно здійснити перехід від особистої та суспільної стратегії очікувань-перечікувань до стратегії активного й динамічного розширення загального простору свободи, починаючи від простору власної думки окремого громадянина та його сім'ї – до простору загальнодержавного та загальносуспільного.

Промотором „помаранчевої революції” була молодь, що не лише додало активності цьому процесові, а й уособлює глибокий державотворчий сенс, адже свідомо підтримка молоддю демократичних змін у великій мірі гарантує їх незворотність.

Цілком очевидно, що за своїм змістом новітня українська революція була революцією морально-світоглядною. Люди вийшли на вулиці і майдани не заради хліба та видовищ, а за правдою і свободою. Тобто, це була не стільки політична, скільки громадянська революція. Бо перша передбачає масштабну владно-управлінську ротацію і структурно-інституціональну трансформацію, а друга спрямована на зміну ідейно-світоглядних і ціннісних орієнтацій громадян.

Одним з найбільших досягнень „помаранчевої революції” є те, що в Україні започатковується публічність політичних процесів. Зважаючи на відносну об'єктивність ЗМІ, важливим завданням постреволюційного державотворення є виховання політичної свідомості і правової культури громадян шляхом пропаганди національних вартостей, відродження державницьких цінностей, реалізації політики активного патріотичного дискурсу [10, с. 35].

Водночас інформаційне суспільство значно збільшує вимогливість до політичних менеджерів, до нової провідної верстви, що робить її вперше елітою не сили, грошей чи багатства, а елітою знань, духу. Сучасна Україна потребує еліти з якісно новою системою цінностей, а також політичного світогляду, креативного потенціалу з більш агресивними та максималістськими амбіціями, якій притаманні пасіонарність і динамізм,

що забезпечують можливість швидко адаптуватися до нових політичних реалій і проводити адекватну державну політику. Минулі президентські вибори привели до влади контреліту, що відкривало перед країною можливість зміни модусу політичного розвитку, утвердження нової парадигми державного устрою. Однак постреволюційна практика засвідчує, що в країні не існує ефективних механізмів вертикальної мобільності для ротації політичної еліти. Тому нинішня влада застосовує методи ручного керування до процесу селекції нової господарсько-управлінської еліти. За нової влади елітне рекрутування визначається тим, який вклад зробила особистість у „помаранчизацію” України, часто не зважаючи на особливі природні якості людини та ігноруючи її авторитет і компетентність. Звісно, що така політика вносить збурення в суспільство і погіршує імідж влади.

Успішність нинішньої влади у великій мірі визначатиметься тим, наскільки їй вдасться уникнути „культу майдану”, тобто усвідомити, що революція не дає монополії на легітимність владних повноважень. Політична влада може завойовуватися й на барикадах, але вона легітимується підтримкою народу, який висловлює їй довіру в разі поліпшення свого життєвого рівня. На жаль, можемо спостерігати, що в перші сто днів інтереси нової влади сфокусовані переважно на виборах 2006 року.

Відтак, на нинішньому етапі розвитку українського суспільства реальних підстав для демократичної ейфорії не існує. Як говорив К. Ясперс, немає остаточної стадії демократії і політичної свободи, при якій усі були б задоволені. Проте, на думку політологів з Каліфорнійського університету Д. Веймера та Е. Вайнінга, одна важлива особливість демократії вирізняє її з поміж решти систем суспільного вибору: „Вона дозволяє контролювати зловживання влади, даючи виборцям можливість змінити обтяжливу політику та усунути творців непопулярних рішень. Демократія не завжди веде до доброї (не кажучи вже про найкращу) політики, але вона дозволяє виправити найприкріші помилки” [3, с. 188].

В політологічній літературі надibuємо думку, що не будь-який народ може жити в умовах демократії, а лише той, який: а) вміє процедурно утворювати інститути державного правління і спроможний підтримувати їх ефективне функціонування; б) здатний здійснювати над ними контроль; в) має достатній рівень суспільної свідомості, моральної і правової культури, інтелектуальних потуг. Якщо ж свобода опиняється в руках незрілого дегуманізованого суспільства, в якому панує „вулична демократія”, то існує загроза спалення самої державності. Якщо за цими критеріями оцінювати українське суспільство, то тестування на демократичність ми пройшли успішно. І зробили це не в кабінетах, заповнюючи якісь анкети, а на велелюдних майданах, засвідчивши диктатуру народної волі. Подальша доля постреволюційної України залежить від того, чи вдасться утвердити диктатуру закону.

Наразі можна констатувати, що постреволюційна Україна сповнена паціонарного піднесення, джерелом якого є реальні політичні процеси, які не стимулюються штучним „піаром” чи зовнішнім допінгом. Це забезпечує достатні ресурси для оновлення суспільства, хоча у нової влади залишаються спокуси для встановлення неототалітарного режиму, не ліпшого від попереднього.

М. Емерсон, один з провідних експертів Єврокомісії, незважаючи на „помаранчеву революцію”, не обіцяв Україні не те щоб членства в ЄС, який нині переживає непростий період ратифікації Конституції, а й швидкого надання ринкового статусу, спрощення візового режиму тощо. Однак під час ІХ саміту Україна – ЄС, що відбувся 1 грудня 2005 року в Києві, Україну все ж визнано країною з ринковою економікою.

Принципово важливим для ефективної державотворчої політики є створення сприятливого правового поля та культивування поваги до законів. До правових засад конституювання громадянського суспільства слід віднести приведення у відповідність норм права до норм чинної Конституції України і міжнародних правових стандартів. Створення ефективної правової системи сприятиме національній консолідації, оскільки єдина система рівних для всіх громадян прав і обов’язків формуватиме у них почуття рівних можливостей для самореалізації саме завдяки національній ідентичності. І чим ефективніше українська нація зможе забезпечувати сприятливі умови для самореалізації особи, в тому числі й етнокультурні, тим інтенсивніше відбуватиметься процес національної ідентифікації і консолідації.

Апріорна довіра більшості громадян до нової влади є досить високою. Однак на цьому етапі досягнуто лише тактичного успіху. Наразі не подолано фактора „майданного синдрому”, характерного для свідомості учасників „помаранчевих” подій, які, прагнучи одержати дивіденди за підтримку нової влади, в нинішніх умовах демонструють жадобу до політичної боротьби не стільки задля вирішення конкретних соціальних проблем, скільки з метафізичним злом. Тому пріоритетним завданням нової влади є конвертація позитивного громадянського імпульсу в структурну модернізацію українського суспільства і держави. „Помаранчевий” демократичний прорив необхідно закріпити позитивною державотворчою динамікою постреволюційної доби. То правда, що українці виграли битву, але для цілковитого успіху необхідна перемога у війні.

Новітні революційні події продемонстрували не тільки миролюбність, а й політичну зрілість української нації, підтвердили належність України до європейської цивілізації не географічно, а ціннісно, духовно, політично і ментально. Кожна суверенна держава керується у зовнішніх стосунках власними національними інтересами, однак, як свідчить досвід, український народ постійно відтісняли чужинці, не даючи змоги впорядковувати свої інтереси. Натомість руками наших громадян часто облаштовуються чужі території. І нині багато українців змушені мігрувати

в пошуках кращої долі, виконуючи функцію рекрутів, а свою рідну землю використовують як транзитну територію. Зупинити цю тенденцію шляхом налагодження власного виробництва, створення додаткових робочих місць – одне з пріоритетних завдань нової влади.

Морально-світоглядна та ідеологічна парадигма нової влади декларує духовну наповненість, правдивість та гуманістичну сутність. В цих намірах вона узгоджується з національно-культурними особливостями української нації, відображає узагальнений інтерес громадян. Адже не випадково „помаранчева революція” була підтримана як національно свідомими верствами українських громадян, так і міжнародною спільнотою. Але, як свідчать нинішні події, самі вожді української революції не зуміли витримати випробування владою.

В Статті 6 Конституції України зафіксовано, що влада в нашій країні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Однак після виборів 2004 року і формування нової конфігурації політичних сил з’ясувалося, що в оточенні Президента існують ще й „додаткові” центри влади, які прагнуть одержати якомога більше повноважень для управління державою. Політична еліта України в черговий раз демонструє свою примітивну світоглядно-меркантильну сутність.

Отже, владна вертикаль України, яка була сформована на засадах революційної доцільності, потребує суттєвих коректив. Навіть Президент визнає, що в українській владі з’явилося багато нових облич, але обличчя влади не змінилося. Уряд має виконувати функцію провайдера національних інтересів, а не кризового менеджера. Для цього необхідна його деполітизація та переміщення в адміністративно-технологічну площину. Нинішні кризові події в лавах нової влади залишили Президента без бази політичної підтримки. У цій ситуації звернення Президента України по допомогу до парламенту треба розцінювати не як його слабкість, а як ілюстрацію початку якісно нового етапу – постреволюційного курсу на консолідацію українського суспільства, пошуку компромісу між виконавчою і законодавчою владою, а не між кадровими революціонерами. Зараз починається якісно новий етап раціональних оцінок і рішень, покликаний стримати вирування пристрастей і впорядкувати дії політичних суб’єктів.

Незбалансованість повноважень вищих органів держави — Президента, парламенту, уряду — породжує ситуацію протистояння гілок влади, нестабільність. Політичні партії, за винятком кількох, не є виразниками інтересів широких верств населення, а обслуговують здебільш вузькогрупові й персональні інтереси. Український парламент став ареною боротьби амбіцій окремих депутатів та їхніх груп, жодним чином не пов’язаних з інтересами виборців. Головним виявом ефективності державної влади є ступінь забезпечення нею прав і свобод громадян. Чим ефективніша та моральніша влада, тим більшу підтримку населення вона одержує.

Гармонізація владних відносин передбачає чітку регламентацію повноважень всіх гілок влади, „деолігархізацію” політичного простору, реалізацію політики „україноцентризму”, і, нарешті, що принципово важливо, відокремлення власності від влади, а бізнесу – від держави (хоч простого вирішення цієї проблеми немає).

Паралельно з підвищенням ефективності управлінських рішень владній еліті необхідно знайти розумний компроміс у своїх політичних амбіціях, щоб конвертувати позитивний імпульс помаранчевої революції у структурну модернізацію держави та розбудову громадянського суспільства. Ефективна діяльність державної влади передбачає, щоб управлінська еліта володіла як політичною волею, так і знаннями у сфері застосування влади.

Юридичними умовами побудови громадянського суспільства є правова держава з її фундаментальними принципами: верховенство права, рівність усіх перед законом, поділ державної влади. Цей момент у владних відносинах є принциповим, адже в постреволюційній практиці України з’явилися прецеденти з боку влади щодо політичного переслідування опонентів. Звісно, що такі дії несумісні з принципами правової держави.

Становлення політичної сфери громадянського суспільства проявляється передусім у формуванні громадянської політичної культури як культури активної політичної участі індивідів і політичних інститутів — партій, груп інтересів, органів місцевого самоврядування, недержавних ЗМІ. Поки що ці інститути у нас не стали засобами дієвого впливу громадянського суспільства на державу.

Важливим чинником гармонізації владних відносин є дієва та ефективна опозиція. На сьогодні в політичній системі України існує великий попит на нову справді демократичну опозицію. Новий формат впливової опозиції передбачає не тільки її електоральну протидію чинній владі або періодичне тиражування популістської риторики для самореклами, а й мобілізацію частини еліти для вироблення зважених альтернативних політичних проєктів. Потрібно нарешті інституціувати парламентську опозицію. У її формуванні має бути зацікавлена насамперед влада, якій треба знайти волю для ведення цивілізованої конкурентної боротьби з політичними опонентами.

Юридично-правовим механізмом узгодження інтересів правлячих еліт, оптимізації діяльності різних гілок влади має слугувати політична реформа. Реально в країні існує дуалізм виконавчої влади, який виявляється у її поділі між Президентом і Прем’єр-міністром за домінуючої ролі глави держави. Тобто наразі є такий розподіл повноважень, за якого уряд формується главою держави, а участь парламенту в цьому процесі зводиться до надання згоди на призначення Президентом Прем’єр-міністра, що визначає в Україні змішану президентсько-парламентарну форму державного правління. Відповідно до такої форми правління в країні практикується подвійна політична відповідальність уряду: Кабінет Міністрів несе

політичну відповідальність і перед Президентом, і перед Верховною Радою, які можуть відправити його у відставку. Проте Президент не відповідає за дії виконавчої влади, оскільки формально не визнається її главою, а Кабінет Міністрів не має жодних засобів впливу на Верховну Раду, оскільки формується позапарламентським шляхом і не спирається на партійну більшість у парламенті. Це спричиняє нестабільність урядів, які за роки незалежності змінювалися майже щороку.

В результаті реалізації політичної реформи відбудеться дрейф політичної системи України в бік парламентарної форми правління. Однак самі по собі такі зміни не гарантуватимуть підвищення ефективності державної влади. Вона вдосконалюється при наявності професійно підготовленого і патріотично налаштованого кадрового потенціалу, подолання корупції як наслідку порушень демократичних принципів і пріоритету закону.

Отже, можна констатувати, що постреволюційне українське суспільство стало якісно іншим. В першу чергу, відбулися радикальні трансформації у суспільній свідомості, докорінно змінилися ментально-ціннісні настановлення громадян. Те, що вважалося декларативними символами, – ідеї свободи й соціальної справедливості, ринку й демократії наповнилося новими змістом, відтіснивши на другий план ціннісної ієрархії насущні матеріальні потреби. Події листопада – грудня 2004 року каталізували процес становлення громадянського суспільства. В безпрецедентних політичних баталіях українці обрали нового Президента. І як актуально сприймаються нині слова теоретика українського консерватизму В. Липинського: „Перший раз в історії України джерело Влади виведено з традиції, а не з бунту: з моральної, а не фізичної сили – з чогось старшого, ніж сама Влада” [8, с. 70 – 71]. Вставши з колін, наш народ змусив поважати себе, зруйнував стереотипні міфи про соціальну пасивність і громадянську апатію українців. Люди повірили, що можуть власними силами змінити своє життя, реально впливати на державну політику, забезпечити перемогу демократії. Мистецтво сучасного політичного менеджменту полягає в тому, щоб залучити конструктивний потенціал українців до активного громадянського, державотворчого процесу.

Література:

1. **Андрусак І.** Історія, приречена навчати. // Україна шукає свою ідентичність. Випуск 1. – К., 2004. – 132 с.
2. **Бжезинський З.** Росіяни не люблять слабаків. // День. – 2005. – 6 грудня.
3. **Девід Л. Веймер, Ейден Р. Вайнінг.** Аналіз політики. Концепції і практика. / Київ, „Основи”, 2000. – 654 с.
4. **Каспрук В.** Територія свободи. Помаранчева революція як прелюдія до революційних змін в Україні // День. – 2005. – 11 лютого.

5. **Кульчицький С.** Помаранчева революція. – К.: Генеза, 2005. – 368 с.
6. **Кафарський В.** Нація і держава: Культура, Ідеологія, Духовність.- Івано-Франківськ, 1999. – 336 с.
7. **Липинський В.** Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму. – Київ; Філадельфія.: Східноєвропейський дослідний інститут ім. В. К. Липинського, 1995. – 470 с.
8. **Липинський В.** Хам і Яфет. З приводу десятих роковин 16/29 квітня 1918 року // Сучасність. - 1992. - № 6. - С. 63 – 76.
9. **Медвідь Ф.** Феномен Помаранчевої революції у контексті консолідації сучасної української нації // Міжнародна наукова конференція „Дні науки філософського факультету - 2005” (26 - 27 квітня 2005 року): Матеріали доповідей та виступів. – К.: ВПЦ „Київський університет”, 2005.- С. 63 - 65.
10. **Медвідь Ф.** Українська національна ідея як детермінанта державотворчих процесів // Політичний менеджмент. – 2005. - №1(10). – С. 35 - 43.
11. Промова Президента України В. Ющенка перед Майданом 23 січня 2005 року // Україна молода. - 2005.- 25 січня.
12. **Попович М.** Перед вічним Майданом. // Критика. 2005. - № 3. – С. 2 – 4.
13. **Слабошпицький М.** Пейзаж для помаранчевої революції. Хроніка-колаж. – К., 2005. – 260 с.
14. **Яневський Д.** Хроніка „помаранчевої” революції. – Харків: Фоліо, 2005. – 319 с.